

tia. Triste solamen! Cui referat? Certè deferenti. Quis hic? qui leviter proruit in iudicium: levius jurat: levissime vivit ex alienis. Hæc viæ tam salebrosæ est meta: hic doctrinæ illius fructus.

CAPUT III.

Satisfit contrariis.

19. Hæc ut removeantur faciliùs, meminisse oportet, quod leges nostræ *probationum* locò nullibi habeant *præsumptiones*, *conjecturas*, ac reliqua quævis leviora *indicia*. Neque, ut hoc ostendamus, multo opus est labore: cum notissimum sit, has ab illis quàm cautissimè sejungi ubique. In pandectis præstò tibi est vulgata inscriptio: de *probationibus*, & *præsumptionibus*. Eadem enim si sint; certè abundat alterutrum. Præsumptio (in debito si intelligatur rigore) est probatione debilior: ideoque huic cedit. *vide leg. 24. ff. de probat.* Et quanta demum cunque sit (nisi fortè, quam *juris*, & de *jure* vocant, malè exceperis) dubium relinquit: dum probatio (legitima saltèm) sistit veritatem. Unde & hoc

hoc est, quod probationem contrarii admittat præsumptio *vid. leg. 29. ff. eod. tit.* Quid multis? omnes (si non verbis, animo saltem) consentiunt, quod præsumptio sit anticipata de re dubia opinio, ex argumentis, judiciis, & conjecturis, *per rerum circumstantias plerumque evenientes sumpta.* Probatio contra per documenta, per testes, vel tandem (subsidiariâ si sit opus) per iusjurandum fiat, necesse est.

20. Quemadmodum igitur à separatis nunquam idoneum est argumentum ad separata: ita *probationem* qui negat, minimè negare videtur *præsumptionem.* Licet proinde bene dicatur, quòd, ubi legitima deest probatio, iurijurando fit locus; pessimè tamen inde colligis, idem esse dicendum, ubi omnis etiam deest præsumptio: cùm (quod diximus, & inter omnes constat) à separatis ad separata non procedat argumentum.

21. His ità constitutis, fallacia adversariorum momenta ad incudem revocemus. Tutor pupilli (inquit) omnibus probationibus aliis deficientibus, iusjurandum deferens, audiendus est: ita (quod auditum n. 3.) PAULUS

in

in *leg. 35. ff. de jurejur.* Audimus hæc : sed, quid officiant doctrinæ nostræ, non videmus. Deficere dicuntur *probationes*, non tantum ubi prorsus nullæ sunt; sed & ubi non sufficiunt ad convincendum judicem : seu ubi *defectum* quendam (quod verè est *deficere*) patiuntur. Sic in *leg. 3. §. 8. ff. de jure fisci* dicuntur *deficere debitores*, quatenus non sunt solvendo : seu quatenus eorum fortunæ non attigunt mensuram debitorum. Hoc etiam sensu CURTIUS *Lib. 4. Cap. 10.* eleganter dicit, *deficere & vix spiritum trahere*. Certè qui spiritum (ut ut difficulter) adhuc trahit, nondum desiit omninò esse; dicitur tamen deficere. Verè igitur deficiunt (quod erat demonstrandum) probationes, quatenus debitam statuendæ veritatis non implent mensuram. Et inde est, cur Pontifex in *dict. Cap. final. de jurejur.* dicat: *si actor* (adverte animum) *OMNINO in probatione defecerit; reus debet, etsi nihil præstiterit, obtinere.* Habes, quàm non faveat PAULUS adversariis. Sed demus, velle jurisconsultum, ut Jurijurando sit locus, omnis licet absit probatio : an idem jubeat, ubi omnis etiam abest *præsumtio*? Altissimum de hâc est silentium. Sejuncta igitur quæ nosti, eadem jam non dicas. Quem latronem,

negas; an eundem & furem non esse, hoc ipso dicas? Nolumus huc referre decantissimas aliorum querelas; nempe quòd TRIBONIANUS haud rarò (nimio brevitatis studio) leges truncârit, justoque minora nobis servârit frustilla; ut jam, quæ olim fuerint litigantium narrata, ignoremus. In eo erimus, ut tibi ostendantur *præsumptiones*, quæ in datâ specie pro tutore faciunt. Qui pupillo tutor datur, ob eximium candorem, singularemque morum castitatem, è pluribus seligitur: egregiæ igitur honestatis, publico testimonio comprobata, consecutus est *præsumptionem*. Porro qui tutor est, non propriæ, sed alienæ studet utilitati: proinde vel ex hâc causâ fortior sinceritatis præsumptio pro eodem pugnat, quàm pro adversario, proprii duntaxat commodi studioso. Adhæc, tantus in Jure nostro pupillorum (qui miserabiles inter censentur) est favor; ut, eorum causâ, à regulis quàm sæpissimè recedatur; quod, dum notissimum est, exemplis illustrare, nil juvat. Recta igitur ratio prohibet, ab hoc ad alium quemcunque, non miserabilem, duci argumentum. Poterat tandem pupillus, poterat & tutor, facta juraque patris defuncti ignorare inculpatè: eadem proinde ratio vetat, exemplum

emplum *dict. leg. 35. ff. de jurejur.* iis qui majores, sui que Juris sunt, universim prodesse.

22. Quod ex *leg. 25. §. 3. ff. de prob.* exculpunt adversarii, quodque *n. 4.* retulimus argumentum, tale est, ut nobis quam impensissimè faveat: cùm ibidem PAULO curæ sit, in dubio quid statuere oporteat. Inspice legem; & vera hæc deprehendes.

23. Levia sunt, quæ ex *leg. 34. §. 16. ff. de jurejur.* & ex *leg. 38. ff. eod.* (vide *n. 5. & 6.*) obmoventur. Optimè statuit PRÆTOR: *eum à quo juramentum petetur, solvere, aut jurare, cogam.* Optime etiam docet PAULUS: *manifestæ turpitudinis & Confessionis est, nolle nec jurare, nec jusjurandum referre.* Sed hæc quid contra nos? Loquitur uterque de jurejurando, non tumultuarie sed legitimè, delato. Ita certè: cùm alias fatendum sit adversariis, nimiam hanc facilitatem ab IMPERATORE ANTONINO in *dict. leg. 4. Cod. de edend.* (vide *n. 12.*) esse castigatam, atque à PONTIFICE in *cap. fin. §. de jurejur.* ad limam CHRISTI esse redactam.

24. Levius est, quod ex *leg. 12. Cod. de reb. cred.* (vide *n. 7.*) exculpunt argumentum, Fac

enim reum, à judice vocatum, non comparere: fac impedimenti loco morbum (quem fingebat artificiosè) causari, atque ità *litis contestationem* impediri. Poterit hoc in casu usque adeo ante cceptam litem tergiversanti reo, morbi causâ (fictus. ne scilicet, an verus sit) jusjurandum re-ctè deferri. Quamvis enim adhuc desit *probatio*; certe non deest præsumptio: dum quilibet comparere posse censetur; donec legitimum ipse ostenderit impedimentum.

25. Levissimum est, quod nobis (n. 8. & 9.) obtrudunt cum ex *leg. ult. Cod. de jur. deliber.* tum ex *leg. 9. Cod. de reb. cred.* Responzionem enim habes ex dictis n. 21. & 23.

26. Gravioris momenti videntur, quas à ratione petunt, argutiæ. Lustremus singulas; ne quid difficultatis superesse, sinamus. Putant Adversarii (vide n. 10.) expeditam hanc *juramenti* deferendi facultatem & Reipublicæ, & cuivis subdito, esse maximè optabilem: ideoque summoperè commendandam, jactant. Sed cur Reipublicæ? quia (sic ajunt) jurgia, litesque quàm facillimè componuntur. At verò, ut unius ranæ se liberent coaxatione, totam veneno inficiunt

ciunt piscinam hi viri : nempe minus malum ut evellant, majus (quin & maximum) invehunt. Serunt lites ; dum, litem eradicare, conantur: amplissimum flammis, quas extinctas volunt, subministrant alimentum. Redi ad ea, quæ diximus n. 17. Ex his enim capies etiam, neque subditis (piis putà) optabilem (detestabilem potius) esse effrænam hanc *juramentorum* deferendorum libidinem. Utique testis erit, & judex. Sed quâ in causâ? Diaboli certè (da veniam verbo) non in propriâ : cum, ne vel tenuissimum justæ controversiæ indicium adesse, fatearis.

27. Potest (sic pergunt) litigator onerare litigatorem alterum *juramento respondendorum*, potest & *calumniæ juramento*: etiamsi nihil præcefferit *probationis*. Utrumque stabiliunt per receptam in Germaniâ praxin; & posterius confirmant per *clement 2. de verb. significat.* per *leg. 14. §. 1. cod. de jud.* & per *leg. 2. prin. cod. de jurejur. propter calum.*

Nihil proinde (sic colligunt) obest, quo minus de *juramento litis decisorio* (quod pars defert parti) idem dicatur. Respondet R. P. SCHMALZGRUEBER, sat latum esse discrimen: eò

hoc dirimat, illa tantum præparent controver-
 siam. Vide doctorem celeberrimum in *jur. Eccles.*
tit. de jurejur. §. 3. n. 29. Idem respondet R. P.
 PICHLER in *jurisprud. sacrâ eod. tit. n. 5.* Verum
 non videntur satisfacere viri doctissimi: cum non
 quærat, quæ sit vis juramenti; sed de eo di-
 sceptetur, an sine ullo *probationis, præsumptio-*
nisque adminiculo deferri, fas sit. Quod sanè
 si in uno casu sit integrum; vix ostendes, in al-
 tero cur non liceat. Cæterum ipse LEYSERUS
 (quantocunque demum studio nobis adverfe-
 tur) argumenti propiti agnoscit cariem; quem
 proinde audire, juvat. „ Inter quæstiones, sic
 „ scribit in *specim. 121. medit. 3.*) quæ in utram-
 „ que partem disputari possunt, illa quoque est,
 „ sit-ne consultum, positionum usum è judici-
 „ ciis tollere. Multum incommodi illas habere,
 „ negabit nemo. Præcipua, quæ ex iis nascun-
 „ tur, mala sunt, quòd frequentiam juramento-
 „ rum, per quam eorum vis, & auctoritas ma-
 „ ximè vilescit, inducant; quòd perjuriam pluri-
 „ ma efficiant; & quòd disputationes varias ex-
 „ citando, lites dilatent magis & amplificent,
 „ quàm extenuent. Propter incommoda hæc
 „ positiones è foris Saxonis, Brandenburgicis,

„ An-

„ Anhaltinis, Magdeburgicis, jam diu sunt ex-
 „ terminatæ; atque nuper etiam in ditionibus
 „ Hannoveranis abrogatæ. „ Hæc differit vir
 clarissimus de juramento respondendorum.
 Sed quid de jurejurando, quod *calumniæ* vo-
 cant? „ Miror sæpe (ita habet in *specim. 140.*
 „ *medit. I.*) & improbo nimiam magistratum,
 „ & jurisconsultorum in decernendo jurejuran-
 „ do calumniæ facilitatem. Decernunt id ferè
 „ semper, quoties alterutra pars hoc poscit: etsi
 „ opus non sit; nec ipsi (attende) ullam ca-
 „ lumniæ suspicionem animadvertunt. Impri-
 „ mis, ubi super præstatione jurisjurandi delati
 „ interloquuntur, necessarium putant, deferen-
 „ ti simul Jusjurandum calumniæ imponi. Fa-
 „ ciunt hoc, non ut calumniam, cujus metus
 „ sæpe nullus est, excludant; sed ne alter, si
 „ solus juret, injurium hoc sibi credat. Itaque
 „ non recordor, vidisse me sententiam, quæ Jus-
 „ jurandum delatum comprobarit; quin for-
 „ mulam illam suetam: *prævio jurejurando ca-*
 „ *lumniæ*; adjecerit. Videtur hoc quidem cum
 „ *leg. 34. §. 4. leg. 37. de jurejur. & leg. 9. cod.*
 „ *de reb. cred . . . .* convenire; at (hic rursus
 „ adverte animum) non convenit cum pietate

&

„ & religione ; quæ nomen Dei vanè usurpari,
 „ & Juramenta superflua præstari, vetat. Ne.
 „ que etiam convenit cum Jure canonico; quod,
 „ judicem jusjurandum hoc à partibus exigere
 „ jubet, quoties viderit expedire. *cap. 2. §. 2.*
 „ *de jurament. calumn. in 6.* peccat itaque judex,
 „ qui arbitrio hoc, sibi dato, non utitur; sed
 „ promiscuè sacramenta calumniæ decernit; &
 „ sic, ut sanctitas eorum vilescat, ac contemna-
 „ tur, efficit. Contrà Jurisconsulti Helmsta-
 „ dienses sæpissimè jusjurandum calumniæ, de-
 „ ferenti, etsi alter id poscat, non imponunt,
 „ *quoties verosimiliter apparet, nullam calumniam*
 „ *subesse.* „

28. Quid poterat apertius, quid favorabi-
 liùs dici in rem nostram? Maxime cum ex ore
 inimici prodeat tam amica confessio. Vides igitur
 (*juramentum respondendorum* quod attinet) malè
 in testem adversantis sententiæ vocari commu-
 nem universamque praxin. Non diffitemur,
 quibusdam in locis contrarium quidem obtinere
 usum: sed & hoc novimus, eundem non esse
 nisi inveterati erroris partem. Vides etiam, quàm
 non sinant sacræ constitutiones (fatente ipso-
 met

met LEYSERO) ad *juramentum calumniæ* pede tam libero decurrere; quàmque turbulentum sacramentorum lusum horreat recta ratio. Nec officiant (ut ut id putet vir clarissimus) leges ab eodem jamjam (vid. n. 27.) adductæ : cum plus non statuunt, quàm quod, cui delatum est *juramentum litis decisorium*, à deferente possit *exigere* aliud, quod *calumniæ* dicimus. Potest sanè hoc exigere: sed an vanè, & imprudenter? Absit à legum nostrarum sanctitate tanta labe: absit quàm longissimè à pii judicis assensu damnosa libido. Dices fortè: in appellationis causâ (verba sunt BONIFACII IIX. in *cap. 2. de juramento calum. in 6.*) præstare debemus calumniæ juramentum: quanquàm in principali (causâ) juratum fuerit. Sed hæc quid contra nos? Non negamus jurisjurandi hujus usum; sed vanè, petulanter, temerè, non esse deferendum, statuimus. Scimus in summo (quod palatinis est) appellationum Tribunali appellantem non audiri; nisi priùs ejuraverit calumniam. At verò & hoc scimus, quod nemo magis de calumniâ sit suspectus, quàm is, qui sententiam in inferriore judicio à viris doctissimis juxta ac piissimis latam, contra se habet; quique hanc infringere quocunque modo conatur.

29. Poterat (hæc addunt *eod. n. 10.*) vir pius paulò fidentius, quàm par erat, (nempe nec scripturâ, nec testibus adhibitis) peramplam credidisse pecuniæ copiam; ut, sinè hâc juramenti deferendi facultate, de pietate sit triumphatura impietas. Poterat utique: sed nunquid & poterat evitare minùs prosperum eventum? poterat omnino: quia & chyrographum exigere, & testes convocare, eidem erat integrum. Suæ igitur, quod cautiùs mercatus non sit, adscribat facilitati: suæ hanc oscitantiam det culpæ. Adversanti verò doctrinæ si sit locus; nemo contravolitantes *juramentorum* (ita loqui si liceat) globulos erit securus: nemo non erit pessimorum hominum præda: nemo ullibi tutus. Neque mala hæc vel solertissimus (quantâcunque etiam vigilaverit curâ, & solitudine) poterit declinare. Morbum, qui te offendit, unus altervè, & (quod audiisti) non sinè culpâ suffert: pestis verò, quam tua dispergit doctrina, omnes etiam inculpatos pessundet, necesse est. Impius enim si deferat jusjurandum impio, tot habebis perjuriam, quot numerabis jurantes. Pio si deferat impius; hanc pietas subit aleam, ut aut ipsa sit exuenda, aut quævis fortunæ dona voracissimæ
 scele-

sceleratorum libidini sint relinquenda. At (ais) audacem nimis pruritam castigare, frænumque malis injicere oportet. Audimus: sed quo fiat modo? Qui *juramentis* adeo ludit liberaliter, tuam sequitur doctrinam: in nullo igitur (te iudice) peccat. Si hoc; quid castigatione dignum? Paucis: sententia tua vel legibus est consona; vel iisdem est dissona. Si primum; non peccatur præproperâ Juramenti delatione. Si secundum; tua castiganda est doctrina, ceu amplissima tot malorum (quæ fateris) lerna.

30. Dicit tandem (& superciliosè dicit) clarissimus LEYSERUS, nostram sententiam plerisque Jurisconsultis non probari. Sed quinam hi? ne vel unum nominat Vir eruditissimus. Suppleamus igitur silentium. Cum LEYSERO faciunt JASON in *leg. 38. ff. de jurejur.* FACHINEUS *lib. I. controver. cap. 19.* WESENBECIUS *ad ff. tit. de jurejur. n. 9.* ZOESIUS *eod. tit. n. 35.* GILCKENIUS in *leg. 3. Cod. de rebus creditis.* VINNIUS (quem modò laudavimus) *lib. I. select. quæst. cap. 42.* R. P. ENGEL *ad dict. tit. de Jurejur. n. 16.* & fortè adhuc alii. Neque enim, qui ratione legumque auctoritate pugnare amamus, in superstitioso doctorum cultu salutem

quærimus. Sunt tamen (qui nostræ favent sententiæ) nec numero, nec dignitate, nec certè eruditionis solidæque doctrinæ famâ impares; ut in eo erraverit LEYSERUS, quòd, plerisque doctrinam illam improbari, asserat. Et hi sunt BARTOLUS in *leg. 3. Cod. de reb. cred.* RIPA in *leg. 31. ff. de jurejur.* ABBAS PANORMITANUS in *cap. fin. §. sanè de jurejur. n. 1.* MENCHIUS *lib. 1. præsumpt. quæst. 81. n. 2.* MASCARDUS *vol. 2. de probat. conclus. 958. n. 7.* R. P. HAUNOLDUS *tom. 5. de j. & j. tract. 4. n. 987.* R. P. WISTNER *tit. de Jurejur. n. 26.* R. P. SCHMIER in *process. judic. cap. II. n. 132.* R. P. SCHMALZGRUBER *eod. tit. n. 26. & 27.* R. P. PICKLER *dict. tit. n. 4. & seq.* pluresque alii; quos, quia legi possunt apud jam jam laudatos, huc conglobare, fructu est vacuum.

31. Vidimus, quàm sint lubricæ, periculosæ, damnosæque adversariorum rationes. In eo igitur sumus, ut individuum (quem omnes fatentur) comitem (judicium puta) à jurejurando judiciali nunquam abstrahamus. Præprimis verò judex (hoc enim ex dictis consequens est) fit sollicitus; ut, quoties ejusmodi *desertur Juramentum,*

tum, non sine gravi ratione id comprobet: sicque vanam divini nominis, deque testis, & vindicis invocationem cœcâ suffulciat auctoritate.

32. Quod reliquum est, DEO TER OPTIMO, MAXIMO, gratias agimus, quas possumus, amplissimas pro beneficiis, non tantum in hoc Jurisprudentiæ stadio, sed & toto vitæ tempore, tam large acceptis.

F I N I S.

COROLLARIA

- I. *Sine fructu est divisio legum.*
- II. *Speçtata ratione evidens est, actiones ex delicto etiã sterili natas, ut damni persecutorias, transire in heredes delinquentis.*
- III. *Testamentum in quo filius est præteritus, est ita nullum, ut ne legata quidem valeant.*
- IV. *Idem dicendum de eo, in quo causa exhæredationis est omissa.*
- V. *An filius familias de peculio adventitio irregulari testari possit, problema esto.*

D 3

VI. Ju.